

Docentenhandleiding om Mijn-ID werkvormen uit te voeren en te ontwikkelen

Peter Dankmeijer & Max Rapa

Co-funded by
the European Union

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Samenvatting van het project	3
<i>1. Uitvoering.....</i>	<i>5</i>
1.1 Hoe de juiste werkvormen te kiezen.....	5
1.2 Hoe Mijn-ID werkvormen te begeleiden.....	7
<i>2. Zelf een werkvorm schrijven.....</i>	<i>10</i>
a. Voorbereiding.....	10
b. De te nemen stappen	11
c. De linker kolom	14
d. De samenvatting	18
e. Hoe u uw werkvorm kunt delen	18
<i>3. Bijlagen.....</i>	<i>20</i>
Colofon	20
Informatie voor Agentschap Erasmus+	20

Samenvatting van het project

Het Mijn-ID project is bedoeld om scholen inclusiever te maken voor lesbische, homo, biseksuele, transgender intersekse, queer en andere van de heteronorm afwijkende (LHBTIQ+) leerlingen door de heteronormativiteit in het onderwijs te nuanceren. Scholen zijn een belangrijke invloed op de uitgangspunten van waaruit leerlingen de rest van hun leven vormgeven. Scholen zijn een plek waar meningen worden gevormd, waarden worden ontwikkeld en ambities worden bepaald. Wij roepen scholen op om bij te dragen aan het bevorderen van gelijkheid en het voorkomen van discriminatie. Het is daarbij niet genoeg om LHBTIQ+ leerlingen te beschermen. Het is ook nodig om de schoolcultuur minder heteronormatief te maken, want een heteronormatief perspectief veroorzaakt de marginalisering en aversie die uiteindelijk kan leiden tot homofobie en transfobie.

Op veel scholen ligt het bespreken van seksualiteit - en meer specifiek van seksuele voorkeur en genderidentiteit - nogal gevoelig. Deels komt dit omdat leerlingen hier soms onzeker of agressief op kunnen reageren en dat leraren niet goed weten hoe ze daarmee kunnen omgaan. Daarom zijn veel leraren misschien nog niet klaar om problemen rond seksuele voorkeur en genderidentiteit op school aan te pakken.

Een deel van het antwoord daarop is dat leraren mogelijk meer basiskennis over dit onderwerp nodig hebben. Tenminste, dat zeggen ze vaak. Ook geven leraren aan dat ze training nodig hebben in hoe ze kunnen aanpakken. Maar het belangrijkste is dat ze onzeker zijn over hoe het onderwerp in de klas aan de orde moet worden gesteld. Onderzoek wijst uit dat ongeveer de helft van de leraren zich niet voorbereid voelt om les te geven over seksuele voorkeur en gender in hun klassen. Uit het grootschalige onderzoek van het Europese Instituut voor Fundamentele Rechten (FRA, 2016) naar LHBTIQ+ en genderdiscriminatie in de EU blijkt dat de leerlingen grote behoefte hebben aan meer expliciete aandacht voor seksuele voorkeur en genderidentiteit.

Daarom is de belangrijkste doelstelling van dit project het ondersteunen van een alomvattende aanpak en specifieke educatieve werkvormen om intersectionele discriminatie en ongelijkheid op grond van seksuele voorkeur, genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken op school aan te pakken. Dit kan een uitdaging zijn, want homofobe en transfobe houdingen zijn lastig om te veranderen zijn door de school. Maar toch is de school is de juiste plek om daarmee te beginnen en daarmee latere eventuele negatieve effecten te voorkomen.

Het Mijn-ID ontwikkelproject kwam op een cruciaal moment omdat het liep in een sleutelperiode van het Europese onderwijssysteem. Het project startte kort na de in 2020 aangenomen EU-strategie voor LHBTIQ+-gelijkheid 2020-2025. Deze Europese strategie luidt een nieuwe fase in van de integratie van LHBTIQ+-gelijkheid. De strategie heeft als doel om op alle beleidsterreinen de EU lidstaten samen te brengen in een gezamenlijk streven om LHBTIQ+-discriminatie effectiever aan te pakken tegen 2025. Dit project biedt dus een goed kader voor acties. Die acties moeten wel concreet en effectief zijn. De Mijn-ID methode en werkvormen kunnen daaraan bijdragen.

1. Uitvoering

Deze publicatie is een extra handreiking om leraren te ondersteunen bij de uitvoering van de Mijn-ID-wervormen die terug te vinden zijn in het “Mijn-ID compendium van werkvormen over LHBTIQ+ thema’s”. Het Mijn-ID project ontwikkelde een nieuwe pedagogiek en didactische werkvormen om les te geven over seksuele en genderdiversiteit op middelbare scholen. Het belangrijkste element van deze pedagogiek is om niet te focussen op *cognitief* leren, maar op *sociaal en emotioneel* leren. U kunt leerlingen de term 'LHBTIQ+' leren, leerlingen vertellen over de regenboogvlag, of genderneutrale toiletten op school installeren, maar geen van deze dingen zal hun mening veranderen als ze een emotionele afkeer hebben van (LHBTIQ+) diversiteit. Bovendien toont onderzoek aan dat een negatieve houding ten opzichte van LHBTIQ+ zelden een op zichzelf staand fenomeen is. Homofobie en transfobie komen meestal voor bij dezelfde leerlingen die ook tot op zekere hoogte seksistisch, racistisch en xenofob zijn. Dergelijke attitudes zijn niet genetisch of het resultaat van individuele psychologische ontwikkeling, maar zijn geworteld in sociale omgevingen en culturele en politieke systemen. De klassikale werkvormen die we hier aanbieden zijn pogingen om dergelijke kwesties in de klas aan te pakken, door de emotionele, sociale, culturele en politieke context van seksuele en genderdiversiteit in de besprekingen op te nemen,. Ze bieden ze een kader om makkelijker om te gaan met de onzekerheid en intolerantie die leerlingen kunnen voelen.

5

1.1 Hoe de juiste werkvormen te kiezen

We hebben deze publicatie ontwikkeld vanuit het algemene perspectief dat het uitvoeren van ad hoc of afzonderlijke werkvormen rond seksuele en genderdiversiteit niet echt een grote verandering zal brengen in de houding van leerlingen of in de cultuur van uw school.

Ons advies is om een doorlopende leerlijn te ontwikkelen. Meer informatie over het ontwikkelen van een lopende leerlijn is te vinden in de Curriculum Consultancy Manual, ontwikkeld door het [SENSE-project](#). In het kort zouden we de werkwijze kunnen samenvatten door u aan te raden als team een matrix als deze in te vullen:

Jaar	Onderwerp 1 (bijv. maatschappijleer)	Onderwerp 2 (bijv. biologie)	Onderwerp 3 (bijv. een taal)	Onderwerp 4 (bijv. gymnastiek)
<i>Startniveau</i>				
Jaar 1				
Jaar 2				
Jaar 3				
Jaar 4				
<i>Eindniveau</i>				

Een school kan kiezen in welke vakken ze aandacht wil besteden aan seksuele en genderdiversiteit. Dat kan maatschappijleer zijn of biologie, want daar vragen de exameneisen vaak al aandacht voor gezondheid, seksualiteit en diversiteit. Maar om het 'gewoner worden' van seksuele en genderdiversiteit te bevorderen en heteronormativiteit te doorbreken, kan het heel nuttig zijn om aandacht voor dit thema of voor diversiteit in het algemeen, ook te integreren in andere vakken. Dit maakt het meer vanzelfsprekend en een meer geïntegreerd onderdeel van de schoolcultuur.

Bij het opzetten van zo'n doorlopende leerlijn zou het goed zijn om de kennis en attitudes van leerlingen in te schatten op het moment dat ze naar uw school gaan (startniveau) en om het als team eens te worden over wat voor soort attitudes en gedrag de school wil dat de leerlingen hebben aan het einde van hun middelbare schooltijd (eindniveau). Dit maakt het makkelijker om een reeks lessen en werkvormen te plannen die de leerlingen begeleidt van hun startniveau naar het niveau dat de school ambieert.

Deze matrix en de grondgedachte erachter maken duidelijk waarom individuele en ad hoc klassikale werkvormen op zichzelf niet veel effect zullen hebben. Het veranderen van de houding van leerlingen naar meer tolerantie en interesse voor diversiteit is een langetermijndoel, dat geleidelijk en over de jaren moet worden opgebouwd. Het zou trouwens ook contraproductief zijn als de ene leraar een bepaald type houding promoot, terwijl andere leraren andere houdingen promoten of diversiteit verwaarlozen. De ontwikkeling van emotionele intelligentie en persoonlijke groei van

leerlingen zou daarom deel moeten uitmaken van elk vak en de taak van alle leraren en alle andere personeelsleden van de school. Alleen zo kunt u leerlingen een veilig en samenhangend schoolklimaat bieden.

Veel scholen zullen al reguliere lesmethoden en soms thematische lespakketten hebben, met of zonder de context van een doorlopende leerlijn. Daarom is het nuttig om te onderzoeken wat de huidige perspectieven en werkvormen in de huidige reguliere lesmethoden en thematische lespakketten van de school zijn op het gebied van gender, relaties, seksualiteit, diversiteit en discriminatie. Verkend kan worden of de huidige werkvormen voldoende zijn om de gewenste schooldoelen op deze gebieden te bereiken. De doorlopende leerlijnmatrix kan helpen om de samenhang van de huidige werkvormen te vergroten en werkvormen toe te voegen om de competenties van de leerlingen en de schoolcultuur te versterken.

1.2 Hoe Mijn-ID werkvormen te begeleiden

“Mijn-ID”-werkvormen verschillen van veel traditionele programma's en lessen over LHBTIQ+-onderwerpen doordat er meer aandacht is voor de behoeften, angsten en emoties van leerlingen. Dit kan voor sommige docenten een beetje een uitdaging zijn. Veel leraren zijn opgeleid om inhoudelijk expert te zijn en kennis over te dragen, of om concrete cognitieve of manuele vaardigheden te trainen. In deze context kan het geven van aandacht aan emoties als 'therapeutisch' en zelfs als 'onprofessioneel' worden ervaren. Wij zijn het niet eens met dat beeld. In Nederland suggereerde een politicus eens dat scholen zouden moeten terugkeren naar meer traditioneel 'academisch' onderwijs zoals rekenen en taal, bijvoorbeeld om te "leren hoeveel de kosten zijn van te veel immigranten". Deze anekdote laat duidelijk zien hoe ogenschijnlijk "technische" benaderingen van onderwijs kunnen worden geladen met onderliggende emotionele, attitude- en zelfs politieke kwesties. Technische of academische benaderingen, of ze nu worden toegepast via wiskunde, taal, geschiedenis, aardrijkskunde of lichamelijke opvoeding, zijn *altijd* geïnspireerd door specifieke wereldbeelden en onderliggende behoeften en doelen. De Mijn-ID-aanpak helpt dit te verhelderen en perspectieven en werkvormen toevoegen die tolerantie en diversiteit bevorderen. Daarbij sluit de Mijn-ID-aanpak aan bij de wereldwijde waarden rond mensenrechten en de Europese strategieën voor gelijkheid en voor LHBTIQ+-gelijkheid.

De meer horizontale aanpak van de Mijn-ID-methode (in tegenstelling tot top-down overdracht van kennis en vaardigheden) heeft gevolgen voor de wijze waarop de werkvormen door docenten moeten worden begeleid. Bij de meeste werkvormen kiezen we voor gelijkwaardige gespreksvormen zoals “dialogoog”. Een goede dialoog is een gesprek waarin de deelnemers (leerlingen *en* docent) op gelijkwaardig niveau deelnemen en ervaringen en standpunten uitwisselen zonder te strijden over welk standpunt het beste is, om te “winnen” met argumenten of verbale intimidatie. Mijn-ID-werkvormen gaan over persoonlijke groei en over het verkennen van je positie in de samenleving. Bij Mijn-ID-werkvormen zien we docenten als begeleiders van deze persoonlijke groei. Hun rol is het creëren van een veilige omgeving waarin leerlingen een dialoog kunnen hebben waarin het mogelijk is om emoties en attitudes te delen zonder te worden veroordeeld door andere leerlingen of door docenten. De rol van de leraar is om openheid en nieuwsgierigheid te stimuleren en leerlingen te helpen zichzelf en anderen te begrijpen. Wij geloven dat door dit te doen de gecreëerde veilige en open ruimte automatisch (maar geleidelijk) zal leiden tot meer empathie met anderen, meer tolerantie, meer interesse in diversiteit en minder discriminatie. In onze visie moeten leraren leerlingen niet aansporen of vertellen wat ze moeten denken of doen, maar een positieve en uitdagende omgeving creëren waarin leerlingen zelf tot de conclusie komen dat marginalisering en discriminatie disfunctioneel zijn.

Heteronormativiteit

In veel landen is seksuele en genderdiversiteit nog steeds een gevoelig onderwerp, omdat de sociale en culturele omgeving van leerlingen hen vertelt dat relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht of geslachtsverandering raar, onnatuurlijk of immoreel zijn. In meer abstracte zin zouden we kunnen zeggen dat de meeste traditionele opvattingen over seksualiteit en gender dergelijke diversiteit zien als een bedreiging voor het traditionele gezinsleven. Sommige sommige mensen denken dat teveel seksuele en genderdiversiteit de samenleving en de natie zullen vernietigen. Deze houding wordt heteronormativiteit genoemd. Net als racisme kan heteronormativiteit heel radicaal, maar ook heel subtiel zijn. De Mijn-ID-benadering stelt de vraag of diversiteit echt de samenleving kapot maakt, of dat diversiteit beter gezien kan worden als een variatie en verrijking. Leraren die de Mijn-ID-

benadering gebruiken, moeten leren zich veilig te voelen in hun mening dat seksuele en genderdiversiteit een gewoon en integraal onderdeel van de samenleving is. Ze moeten zich ervan bewust zijn dat negatieve opmerkingen over seksuele en genderdiversiteit gebaseerd zijn op angst en onzekerheid en dat het de taak van de leraar is om leerlingen te helpen deze irrationele angst te overwinnen.

(Meer hierover is te vinden in de trainingshandleiding en de achtergrondreader die het Mijn-ID-project ontwikkelde.)

2. Zelf een werkvorm schrijven

In dit hoofdstuk presenteren we de Mijn-ID-sjabloon voor het beschrijven van werkvormen en leggen we uit hoe u deze kunt gebruiken om uw eigen werkvorm te ontwikkelen.

a. Voorbereiding

We raden aan om uw werkvorm voor te bereiden door eerst te brainstormen over uw ideeën en wat (nog ongeorganiseerde) aantekeningen daarvan te maken. De meeste docenten zullen de impuls hebben om eerst na te denken over de concrete uitvoering van de werkvorm en hoe deze aantrekkelijk te maken voor leerlingen.

Maar net zo belangrijk, of zelfs belangrijker, is om duidelijk te zijn over de doelstellingen van de werkvorm en hoe u kunt zien of uw werkvorm een succes is (los van of uw leerlingen er plezier in hebben). In uw brainstormnotities kunt u bekijken hoe de concrete werkvorm uw doelstellingen bereikt. Vaak zal dit ofwel leiden tot het wijzigen van uw doelstellingen of tot het wijzigen van de werkvorm om beter aan te sluiten bij uw beoogde doelstellingen.

Als u een duidelijk idee hebt over de juiste richting (doelgerichtheid) van de werkvorm, kunt u uw brainstormnotities uitwerken om duidelijker te maken welke stappen u of een andere docent het best kan nemen om de werkvorm uit te voeren.

Een meer georganiseerde en uitgewerkte tekst is niet alleen handig voor als eigen naslagwerk, maar ook als handreiking voor andere docenten. Bij deze tekstuele uitwerking moet u even nadenken over hoe de werkvorm het best kan worden gepresenteerd. Vaak ontdekt u onduidelikheden als u een eerste tekst eens opnieuw leest met de ogen van iemand anders die niet weet wat u weet of bedoelde.

We adviseren om de samenvatting pas achteraf te schrijven. Het is makkelijker om een samenvatting te schrijven als u het volledige overzicht van de activiteit heeft.

b. De te nemen stappen

De Mijn-ID-sjabloon stelt voor om het stappenplan van de werkvorm op te splitsen in drie secties:

1. Eerdere vereisten en voorbereiding
2. Uitvoering
3. Transfer naar de praktijk

EERDERE VEREISTEN EN VOORBEREIDING

Veel lessen hebben een aantal voorafgaande vereisten. Een van de werkvormen in het compendium vraagt leerlingen bijvoorbeeld om een klein onderzoek te doen naar de houding en kennis van leerlingen over seksuele en genderdiversiteit. Dit is een wiskundeopdracht waarvoor voorkennis over basisstatistiek vereist is. Andere werkvormen kunnen een omgeving vereisen waarin u een dialoog kunt voeren waarin onze leerlingen zich voldoende op hun gemak voelen om hun gevoelens en meningen te uiten zonder bang te zijn om veroordeeld te worden. Een voorafgaande vereiste voor een dergelijke les zou zijn dat de leraar ervoor heeft gezorgd dat de klasomgeving veilig genoeg is om deze les te doen. Alleen het hebben van schoolregels over 'correct' gedrag zorgt niet voor dit soort veiligheid. Het is goed om expliciet te zijn over dergelijke vereisten in het begin van de beschrijving van de werkvorm.

Meestal moet de leraar wat voorbereidingen treffen. Bij sommige werkvormen moeten de leerlingen rondlopen, wat betekent dat de leraar een ander klaslokaal moet kiezen of het meubilair moet verschuiven om dit mogelijk te maken. Andere werkvormen maken gebruik van werkbladen, die gekopieerd moeten worden.

UITVOERING

In het deel "uitvoering" wordt beschreven welke stappen de docent neemt bij de begeleiding van de werkvorm. Bij elke stap staan concrete tips voor hoe elke stap uit te voeren. Deze tips kunt u het beste direct en in "bevelsvorm" formuleren, zoals: "vraag

de leerlingen om groepjes van drie te vormen” in plaats van: “de docent verdeelt de leerlingen in groepjes van drie”.

De meeste lessen zullen bestaan uit 4 stappen, of variaties op vier fasen.

Vier standaardfasen in lessen

1. een **trigger** : een video, grap, anekdote of vraag om de interesse en nieuwsgierigheid van de leerlingen te wekken
2. een **inleiding** : een uitleg door de docent over waar de les over gaat en waarom. Dit is ook de fase waarin de leraar kan vragen of leerlingen aan deze werkvorm willen deelnemen; op democratische scholen hebben leerlingen het recht om te weigeren als het onderwerp of de methode hen niet aanstaat.
3. de **activiteiten zelf** : die kunnen uit verschillende methoden bestaan, zoals brainstormen, video's bekijken, een spel, een rollenspel of dialoog.
4. de werkvorm wordt meestal afgesloten met een **nabespreking** (ook wel 'debriefing' genoemd): een afsluitende reflectie waarin de leerlingen en de docent de leerimpact van de werkvorm samenvatten en - indien nodig - een link leggen met het dagelijks leven. Het werkt beter als de leerlingen dit zelf doen met eventueel wat hulp van de docent; als de docent dicteert wat de conclusie is, kan dit autoritair, betuttelend of niet-authentiek overkomen.

Om de beschrijving van de stappen voor docenten duidelijker te maken, is elke stap genummerd en begint met het aantal minuten dat de stap moet duren en een of twee woorden om de methode van de stap aan te geven (bijvoorbeeld: 'Stap 3, 5'; 'brainstorm').

Als u denkt dat onervaren docenten flink gedetailleerde informatie nodig hebben om de stap goed te begeleiden, kunt u kadertjes met cursieve tekst invoegen met extra tips

of een letterlijke tekst die ze kunnen zeggen, bijvoorbeeld als inleiding, uitleg of samenvatting van de werkvorm in de debriefing. U kunt ook een kader met aanvullende informatie invoegen als u denkt dat leerkrachten misschien niet over de essentiële informatie beschikken die ze nodig hebben om de werkvorm te faciliteren. We hebben bijvoorbeeld dergelijke informatieaders toegevoegd aan sommige werkvormen voor het vak geschiedenis, omdat we verwachten dat veel geschiedenisdocenten niet echt op de hoogte zijn van de geschiedenis van seksualiteit en gender. Naast onze verwijzing naar bronnen (die vaak wat uitgebreider zijn) dient zo'n informatie kader dan als samenvatting van de belangrijkste achtergrondinformatie.

TRANSFER NAAR DE PRAKTIJK

Een van de belangrijkste aspecten van het onderwijs is dat wat theoretisch is geleerd, ook echt moet worden gebruikt in de praktijk om te zorgen dat het beklijft. Dit wordt door onderzoekers "transfer" genoemd. Het leren wordt verwerkt en versterkt wanneer het geleerde daadwerkelijk wordt gebruikt in vervolglussen en het dagelijks leven. Dit uiterst belangrijke aspect wordt in 'gecompartmentaliseerd onderwijs' (waarbij alle lessen en vakken als van elkaar losstaande eenheden worden beschouwd) vaak vergeten. Daarom hebben we het onderdeel "transfer naar de praktijk" als reminder in de sjabloon gezet.

Concrete transfer naar de praktijk kan simpelweg iets expliciet herhalen of oefenen zijn. Maar het kan ook door terloops opmerkingen te maken in lessen of in andere situaties, zoals tijdens de lunchpauze of in de gangen of door leerlingen te herinneren aan de leerervaring in de betreffende werkvorm. "Weet je nog hoe we in die les over homoseksualiteit besloten dat je iemand niet zou moeten benadelen vanwege één aspect van hun identiteit?"

Overdracht naar de praktijk kan ook zijn om 'goede voornemens' te vertalen naar systematische verandering in schoolprocedures en -beleid. Wanneer een les bijvoorbeeld het vragen naar voornaamwoorden behandelt, zodat men er niet vanuit gaat dat mensen óf man óf vrouw zullen zijn op basis van een eerste indruk, kan de "transfer" ook een initiatief zijn om antwoordmogelijkheden op vragen over gender in schooladministratieformulieren bij te werken.

c. De linker kolom

De Mijn-ID-werkvormen hebben een linker kolom met korte informatie die docenten helpt bij het selecteren van de werkvorm.

DOELSTELLINGEN

De doelstellingen beschrijven wat de leraar met de leerlingen wil bereiken. Doelstellingen kan men het best schrijven in termen van de leerlingen: "De leerlingen weten, voelen, kunnen of doen iets".

KAVG-doelstellingen

*Doelstellingen kunnen worden beschreven in termen van **kennis** ("de leerlingen weten.."), **attitudes** ("de leerlingen beseffen, zijn nieuwsgierig, voelen, vormen een mening" enz.), **vaardigheden** ("de leerlingen kunnen onderzoeken, kunnen iemand respectvol behandelen" enz.) en/of **gedrag** ("leerlingen onderzoeken, gedragen zich respectvol, vragen naar voornaamwoorden" enz.)*

14

Zorg ervoor dat de vermelde doelstellingen ook daadwerkelijk doelstellingen zijn die u met deze specifieke werkvorm kunt bereiken. Bijvoorbeeld: "De leerlingen leren om voornaamwoorden te vragen en geen aannames te doen over iemands gender." Een doelstelling als "De werkvorm bevordert een veilig schoolklimaat" is te breed en te ambitieus; dit kan niet met één werkvorm worden bereikt. Het is ook niet geformuleerd in termen van wat de leerlingen weten, voelen, kunnen of doen door deze specifieke werkvorm, dus u kunt na de werkvorm niet checken of u dit doel bereikt heeft.

INDICATIES VAN IMPACT

De indicatoren van impact beschrijven wat de leraar kan waarnemen aan het einde van de les(sen) wanneer de doelstellingen zijn bereikt. We hebben dit onderdeel toegevoegd, omdat we weten dat veel docenten tijdens een les de oorspronkelijke doelstellingen uit het oog verliezen. Veel docenten vinden dat een les geslaagd is als de leerlingen zeer betrokken en enthousiast zijn. Wanneer u echter alle leerlingen een

suikerrijk drankje en een stuk vlaai geeft, zullen ze ook positief zijn over de les, terwijl het de vraag blijft of u uw doel hebt bereikt (tenzij uw doel was om waardering voor vlaai aan te leren) 😊.

De indicatoren van impact worden beschreven in termen van concreet gedrag waarvan u hoopt dat de leerlingen het aan het einde van de les zullen vertonen. Dit kan zijn dat ze bepaalde informatie herhalen of interpreteren (kennis), dat ze specifieke gevoelens of meningen beseffen of waarderen (attitudes), dat ze laten zien hoe men dingen kan doen (vaardigheden) of dat ze iets spontaan doen in de les of dat ze een intentie uitspreken om iets specifiek te doen na de les of in het dagelijks leven (gedrag).

De indicatoren van impact mogen geen herhaling van de doelstellingen zijn; ze moeten het bewijs beschrijven dat de leraar kan zien wanneer de doelstellingen zijn bereikt.

Voorbeeld Wiskunde

Doel : *Leerlingen leren over de betekenis van LHBTIQ+-labels en -symbolen en begrijpen beter waarom mensen behoefte hebben aan een dergelijke categorisering.*

Indicatoren : *De leerlingen presenteren de juiste betekenissen van LHBTIQ+-labels en -symbolen en zijn het erover eens dat er behoefte is aan gedetailleerde categorisering en labeling.*

Voorbeeld Grieks

Doelstelling : *Leerlingen leren over Sappho en worden zich bewust van de relatieve onzichtbaarheid van lesbiennes (zelfs in vergelijking met homo's en transgenders).*

Indicatoren : *Leerlingen laten zien dat ze nieuwsgierig zijn naar het werk van Sappho. Ze laten zien dat ze zich ervan bewust zijn dat LHBTIQ+ gedichten en -liedjes, en vooral over liefde tussen vrouwen, vrij zeldzaam zijn en geven hun mening waarom.*

DUUR

Het kopje “duur” geeft een korte indicatie van de duur van de werkvorm, bijvoorbeeld “30 minuten” of “3 lessen van elk 1 uur”.

NIVEAU

Het kopje “niveau” geeft indicaties voor het niveau van de leerlingen. Omdat de schoolniveaus in elk land verschillend zijn, raden we aan de leeftijdscategorie te noemen waarvoor de werkvorm het best kan worden gebruikt, en het ontwikkelingsniveau van de leerlingen in te delen in "laag", "gemiddeld" of "hoog".

Met *laag* niveau bedoelen we middelbare scholieren die moeite hebben met leren, veel uitleg en ondersteuning van de docent nodig hebben, en veel tijd nodig hebben om een opdracht te begrijpen en uit te voeren.

Met *gemiddeld niveau* bedoelen we een klas die korte instructies kan begrijpen en een opdracht kan uitvoeren met weinig ondersteuning van de leraar. Dergelijke leerlingen zijn doorgaans in staat vrij autonoom en in kleine groepen te werken, maar wel met enige supervisie. Ze kunnen korte maar niet te ingewikkelde presentaties geven aan andere leerlingen.

Met *hoog niveau* bedoelen we een klas met leerlingen die bijna op academisch niveau functioneren. Zulke leerlingen hebben heel weinig instructie nodig en hebben slechts marginale begeleiding nodig om een opdracht te maken. Ze kunnen volledig autonoom opdrachten uitvoeren en ze kunnen in grotere groepen werken, waarin ze onderling een taakverdeling kunnen organiseren. Ze kunnen adequaat online onderzoek doen en begrijpen abstracte concepten. Ze kunnen onderling zonder toezicht discussies voeren zonder ruzie te krijgen.

Op scholengemeenschappen kunnen leerlingen van alle niveaus samen in één klas zitten. Voor dergelijke klassen is het raadzaam om werkvormen op gemiddeld niveau te gebruiken als u de hele klas erbij wilt betrekken. Als u de werkvormen wilt afstemmen op verschillende niveaus van leerlingen, kunt u subgroepen maken en die een lager of hoger niveau opdracht geven die relevant zijn voor de werkvorm. Zorg ervoor dat door het maken van subgroepen voor leerlingen van verschillende niveaus, deze leerlingen niet als uitzonderingen ‘apart’ worden gezet of gedenigreerd of bewonderd voor hun niveau. Dit kunt u voorkomen door alle opdrachten onmisbaar te maken voor de

werkvorm. U kunt bijvoorbeeld hoger niveau leerlingen vragen om wat dieper onderzoek te doen en daarover te rapporteren, of om andere leerlingen te coachen. U kunt leerlingen van een lager niveau vragen om zich te concentreren op het verkennen van de gevoelens en meningen die zij en andere mensen hebben rond het onderwerp, waarbij hun emotionele inbreng wordt beloond, maar te gecompliceerde taken worden vermeden.

MATERIALEN

Het kopje “materialen” geeft een korte omschrijving van de materialen die nodig zijn om de werkvorm uit te voeren. Materialen die in elke klas gebruikelijk zijn, zoals een schoolbord, whiteboard of elektronisch bord, pennen en papier hoeven niet genoemd te worden. Maar als er werkbladen zijn die moeten worden gekopieerd of specifieke andere materialen die niet direct beschikbaar zijn in de klas, moeten ze hier worden vermeld.

Bij de Mijn-ID-werkvormen in dit compendium leveren we vaak werkbladen als bijlage bij de werkvorm. In sommige gevallen hebben we een link toegevoegd naar een video, of een PowerPoint presentatie die kan worden gedownload.

VERSIE

We vinden het belangrijk om de auteurs van klassikale werkvormen te vermelden, de datum waarop ze zijn ontwikkeld en mogelijk de inspiratie voor de werkvorm te vermelden. De werkvormen in dit compendium zijn vrij van auteursrechten, maar we stellen het op prijs als u het vermeldt als u een van onze werkvormen opnieuw publiceert of bewerkt.

Het is handig om het jaar van ontwikkeling te vermelden; sommige werkvormen die in 1980 zijn ontwikkeld, zien er misschien nog steeds interessant uit, maar moeten mogelijk worden bewerkt om in de huidige tijd goed bruikbaar te zijn.

Ook is het handig om een inspiratiebron te vermelden als u die hebt. Het kan gebruikers van de werkvorm helpen om dieper in de kwestie te duiken en het getuigt van respect jegens de auteurs van de inspiratiebron.

d. De samenvatting

Hoewel de samenvatting wordt gepresenteerd als de eerste tekst die de lezer ziet na het lezen van de titel, raden we aan om deze als het laatste deel van de sjabloon te schrijven. Nadat de hele werkvorm is beschreven, is het gemakkelijker om een duidelijke samenvatting te schrijven.

De samenvatting is geschreven in termen van wat leerlingen concreet doen en leren. Wees niet te vaag, abstract en focus niet op doelstellingen (deze staan al in de linker kolom). Voorbeelden:

Een geschiedeniswerkvorm

Leerlingen bestuderen en bespreken de gedichten van de Griekse dichteres Sappho, ontdekken de historische, lyrische en culturele dimensie ervan en gaan na hoe de seksuele diversiteit werd waargenomen door Sappho.

Een werkvorm voor lichamelijke opvoeding

Leerlingen wordt gevraagd om elkaar te benaderen en grenzen te stellen voor andere leerlingen die naderen. In korte nabesprekingsmomenten reflecteren de leerlingen over hoe het is om grenzen te stellen en of gender en seksuele voorkeur een rol spelen.

e. Hoe u uw werkvorm kunt delen

Nadat u de moeite hebt genomen om een interessante werkvorm te schrijven, kunnen we begrijpen dat u deze graag met andere docenten wilt delen. Veel landen hebben online platforms waar leraren ideeën voor lessen delen. Dit is een manier om uw werkvormen te delen.

U kunt uw werkvorm ook naar het Mijn-ID-partnerschap sturen (<https://myid-project.eu/>, "contacteer ons") of naar GALE (The Global Alliance for LGBT Education, mail naar info@gale.info), die uw werkvorm waarschijnlijk graag zullen publiceren op de Mijn-ID-website, op de Mijn-ID Facebook-pagina of in de werkvormendatabase van GALE.

3. Bijlagen

Colofon

Te citeren als

Dankmeijer, Peter; Rapa, Max (2023). *Docentenhandleiding om Mijn-ID werkvormen uit te voeren en te ontwikkelen*. Madrid/Amsterdam: DEFOIN/GALE

Informatie voor Agentschap Erasmus+

Project acroniem	My-ID
Project titel (vertaald)	Mijn-ID - Mijn identiteit, mijn idee om mezelf te zijn
Contract nummer	2021-1-IT02-KA220-SCH-000034423
Projectduur	1 november 2021 – 30 november 2023
Publicatiedatum	3 mei 2023
WP	WP1: Werkvormen in de klas
Taak	Taak 1.4
Werktitel	Deliverable 1.4 Handleiding voor uitvoering werkvormen
Status	Definitieve vertaalde versie
Versienummer	Versie 4 Nederlands
Verantwoordelijke partner	DEFOIN, tekst grotendeels door GALE
Verspreiding niveau	Openbaar
Datum Engelse versie	Deadline 1 mei, 2023, gereed 12 april 2023

Partners

Coordinator

**Fondazione Hallgarten – Franchetti
Centro Studi Villa Montesca**

Italy

Defoin

**DEFOIN – Formación para el Desarrollo
y la Inserción**

Spain

GALE

**GALE – Stichting Global Alliance for LGBT
Education**

Netherlands

EUROTRAINING – Educational Organization

Greece

CESIE

Italy

Xarxa I Col·laboració Serveis Educatius, S.L.

Spain

Iedersland College

Netherlands

**Douka Ekpaideftiria AE – Palladion Lykeion
Ekpaideuthria Douka**

Greece

My ID © 2022 is licensed under CC BY-NC-SA 4.0. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Co-funded by
the European Union